

פקולטה לניהול

ניהול מערכות בריאות

אתיקה רפואית 68620027

סמסטר א', תשע"ו

שם המרצה: פרופ' נדב דוידוביץ' nadavd@bgu.ac.il

מועד ומיקום: ימי שלישי, 11:00-13:00.

שעות קבלה: ימי שלישי, בתאום מראש

תאור הקורס:

במהלך הקורס נדון בדילמות האתיות הנובעות מהעיסוק בניהול מערכות בריאות, קבלת החלטות בבריאות הציבור ומהקליניקה הרפואית. נבחן את השיקולים והעקרונות המנחים בצד המסגרת החוקית בסוגיות כדוגמת הקצאת משאבים, אתיקה של מחקר רפואי, מדיניות בריאות הציבור ועוד. נעסוק במקרי מבחן רלבנטיים למערכות הבריאות בישראל ובעולם כדוגמת התמודדות עם אי קבלת חיסונים, העסקת עובדי בריאות נושאי מחלות מידבקות, קידום בריאות ואי שוויון חברתי, הקצאת משאבים בהתמודדות עם פנדמיה של שפעת, בריאות הסביבה ועיקרון ההיזהרות המונעת ועוד.

מטרות הקורס:

1. הכרת התפתחותה של האתיקה של הרפואה והבריאות
2. הבנת מושגי יסוד ועקרונות של ביואתיקה ואתיקה של בריאות הציבור
3. הקניית יכולת ליישם עקרונות אתיים בעשייה כמנהל מערכת בריאות
4. הכרת דילמות אתיות במקרי מבחן נבחרים ודרכי התמודדות מקובלות, תוך בחינתן באופן ביקורתי

דרישות הקורס:

- חובת נוכחות (80% מהשיעורים).
- הצגת ניתוח מקרה בכיתה – 20%
- בחינה מסכמת – 80%

במהלך הקורס תיקבע חלוקה לקבוצות להכנת המקרים ויינתן פורמט הכנת והצגת המקרים, כולל חומרי קריאה רלבנטיים.

תוכן הקורס:

מבוא .1

- א. מהי אתיקה? מהי אתיקה רפואית? מהי אתיקה של בריאות הציבור?
- ב. כיצד התפתחה האתיקה של בריאות הציבור במהלך ההיסטוריה?
- ג. מהם השיקולים המרכזיים המעורבים בניחות דילמות בתחום הבריאות?
- ד. מהם הנושאים המרכזיים בניהול מערכות בריאות המצריכים דיון אתי?

מקורות:

-Lawrence Gostin (ed.), Public Health Law and Ethics: A Reader, Ch 1: Public Health Law, Ethics and Human Rights: Mapping the Issues

<http://publichealthlaw.net/Reader/ch1/ch1.htm>

-Stephen S. Coughlin, et al., Case Studies in Public Health Ethics, Ch 1: Case Analysis and Moral Reasoning, pages 1-16

קוד אתי לבריאות הציבור ולניהול מערכות בריאות .2

- א. האם צריך קוד אתי?
- ב. כיצד מגבשים קוד אתי?
- ג. דוגמאות לקודים אתיים בבריאות הציבור בעולם: כיצד נוצרו ומה ניתן ללמוד מהם?
- ד. כיצד נוכל ליישם את הקוד האתי בעבודתנו?

מקורות:

- Readings: Nancy Kass, An Ethics Framework for Public Health, American Journal of Public Health, 2001; 91: 1776-1782
- Editorial, A Code of Ethics for Public Health, American Journal of Public Health, 2002; 92: 1057-1059
- Principles of the Ethical Practice in Public Health, Public Health Leadership Society, 2002.

-חשיבה מחודשת על משפט ואתיקה של בריאות הציבור – סיכום הכנס הראשון בישראל.

3. חקיקה בבריאות הציבור וניהול מערכות בריאות

- א. מהו מקומם של חוקים, נהלים ותקנות בבריאות הציבור וניהול מערכות בריאות?
- ב. מבנה ומדרג החקיקה בישראל ובעולם וחקיקה עיקרית בתחום בריאות הציבור.

מקורות

- פקודת בריאות העם, חוק ביטוח בריאות ממלכתי, חוק זכויות החולה (חלקים נבחרים).
- Lawrence Gostin, Public Health Law: Power, Duty, Restraint, University of California Press, 2000, Ch 1: pages 1-22.
- כרמל שלו: בריאות, משפט וזכויות האדם, הוצאת רמות, אוניברסיטת תל אביב, 2003, עמ' 107-141

4. אוכלוסיות מיוחדות ושיתוף ציבור

- א. מי מושפע ומי צריך להיות מעורב בתהליכי קבלת החלטות במערכת הבריאות?
- ב. כיצד ניתן לזהות אוכלוסיות מיוחדות וכיצד ראוי לנהוג להתייחס אליהן?
- ג. דיון במקרה מבחן: גישת מערכת הבריאות בישראל למהגרי עבודה

מקורות

- נוהל משרד הבריאות, מהגרי עבודה
- מהגרי עבודה – התפתחות בגישת מערכת הבריאות לתופעה חברתית חדשה, הרפואה, כרך 142, חוב' ח' ט', ספטמבר 2003.

Dani Filc, Davidovitch N, Health Care as a National Right? The Development of Health Care Services for Migrant Workers in Israel, Social Theory and Health, 2005; 3: 1-15
Lisa Eckenwiler, The WHO Code of Practice on the International Recruitment of Health Personnel: We have only Just Begun, Developing World Bioethics, 2009; 9: ii-v

5. קבלת החלטות במערכת עם משאבים מוגבלים

- א. קביעת סדרי עדיפויות במצב של משאבים מוגבלים
- ב. דיון בשאלות של אי שיוויון חברתי ובריאות

מקורות

-Stephen S. Coughlin, et al., Case Studies in Public Health Ethics, Ch 16: Allocation of Scarce Resources and Health Care Reform, pages 133-139.

6. בריאות וסביבה

- א. מהי אחריותנו כמנהלי בריאות?
- ב. כיצד ועל ידי מי נכון לקבל החלטות בתנאי אי-וודאות?
- ג. קביעת תקנים ומדיניות פיקוח

מקורות

- פיטר פילימור, סוזן מופט, איב הדסון, דון דאוני, הזיהום, פוליטיקה ואי ודאות, אפידמיולוגיה סביבתית בצפון-מזרח אנגליה

7. מחלות מידבקות

- א. כיצד מאזנים בין טובת הציבור לבין האוטונומיה של הפרט כאשר יש סכנה לציבור? דיון במקרי מבחן: העסקת עובדי בריאות נשאי דלקת כבד נגיפית, יידוע בני זוג של נשאי HIV, סרבנות לקבלת חיסונים.
- ב. מהם העקרונות האתיים המנחים בקביעת סדרי עדיפויות והקצאת משאבים בעת מצבי חירום? דיון במוכנות לפנדמיה של שפעת כמקרה מבחן.

מקורות

זהר מור, אמת או חובה: האם ניתן להפקיע את זכותו של נשא HIV לסודיות רפואית? הרפואה, כרך 146, חוב' ג', מרץ 2007.

ערן דולב, על בריאות, מידתיות ושמידת סודיות, הרפואה, כרך 146, חוב' ג', מרץ 2007.

בן עמי סלע, על האתיקה או אי האתיקה שבהעסקת אנשי רפואה הנגועים בנגיפים מסוכנים בתחום הכירורגי, רפואה ומשפט 36 (2007), 127-141 תכנית מוכנות מערכת הבריאות לשפעת פנדמית, 2007, שיקולים אתיים, עמ' 40-45 (להרחבת הרקע אפשר לקרוא עמ' 1-39).

8. אתיקה של קידום בריאות

- א. התמודדות עם קונפליקטים בין חופש הפרט לבריאות אופטימלית: מניעת עישון וחיוב חבישת קסדות כמקרי מבחן
- ב. על הדילמות שבין שיפור הבריאות אך הגדלת אי השוויון: מדיניות חיסוני שפעת כמקרה מבחן

מקורות

-Ethics of Health Promotion, Ronald Bayer, Module 6

חיסוני שפעת לעשירים? אתיקה וקבלת החלטות בבריאות הציבור בצה"ל, הרפואה הצבאית, נובמבר 2007.

9. אתיקה במחקר רפואי

- א. הבעיות האתיות במחקר רפואי ובמחקר בבריאות הציבור
- ב. מנגנון הפיקוח על מחקרים רפואיים: וועדת הלסינקי ותפקידיה
- ג. מקרי מבחן בארץ ובעולם.

מקורות

תקנות בריאות העם (ניסויים רפואיים בבני אדם), התשמ"א – 1980.

Gamble VN, Under the shadow of Tuskegee: African Americans and health care, American Journal of Public Health, 1997; 87: 1773-8

10. סיכום הקורס

- א. מה למדנו במהלך הקורס?
- ב. כצד נוכל ליישם את העקרונות האתיים בעבודתנו?
- ג. משוב הדדי

-Eileen E. Morrison (ed.), Ethics in Health Administration: A Practical Approach for Decision Makers, Ch 15-16: Practicing as an Ethical Administrator, Where Do We Go from Here? Pages 311-338.